

doktor HÜSEYN XƏNİFƏR¹
FƏRHAD ŞURAKƏNDİ²
FATİMƏ TAHERİ³

İRAN ŞAĞIRDLƏRİNİN KİTABXANADAN İSTİFADƏ ETMƏKLƏ MÜTALİƏ QABİLİYYƏTLƏRİNİ ARTIRMAQ ÜSULLARININ ARAŞDIRILMASI

Annotasiya

Hər bir cəmiyyətdə bazisin və üstqurumun inkişafı, onunla bağlı bütün subyektlərin və mədəni qurumların təkmilləşdirilməsi elə həmin ictimai quruluşun işidir. Bunun üçün bir məsələ aydındır ki, mədəni qurumların inkişaf etdirilməsi, müvafiq islahatların həyata keçirilməsi birmənalıdır. Bu kimi mühüm mədəni məsələlərdən biri də, cəmiyyətin parlaq gələcəyi olan şagirdlərin kitabxanalardan istifadə etməsi ilə öz biliklərini artırmasıdır. Bu məqaləmizdə biz konkret olaraq İranın Qum vilayətində tələbələrin mütalie qabiliyyətini artırmaq üsullarından bəhs edəcəyik.

Bu tədqiqatımız obyektə əsasən mütəxəssislər, jurnalistlər, informasiya mərkəzlərinin müdirləri, balaca kitabsevənlər və yeniyetmələrdir. Bütün cəmiyyətdəki həcmi müəyyənləşdirmək məqsədi ilə bir qrup nümayəndəni nümunə götürdük və onların timsalında mühakimə yürütdük. (Ölkə daxilində əvvəl də aparılmış tədqiqatları nəzərə almaqla, eyni zamanda başqa ölkələrdə də kitabxanadan istifadə nisbətlərini müqayisə etdik, mütəxəssislərlə məsləhətləşmələr apardıq, tədqiqat metodunu müəyyənləşdirdik və bu nəticəyə gəldik ki, kitabxanadan istifadə etməklə şagirdlərdə mütalie qabiliyyətini artırmaq üçün tərkibində 60 qolu birləşdirən səkkiz üsuldən istifadə etmək məqsədəuyğundur). Əldə olunmuş nəticələri təhlil etməklə həmin 8 yolu və 60 sualı formalaşdırdıq. Belə fikirləşirik ki, bu kitabxanadan istifadə etməklə şagirdlərini mütalie qabiliyyətini artırmaq üçün ən optimal variantdır. Həmin yollar əsas etibarilə, icra - təklif, böyük təşkilatların təklifi, ictimai və mədəni qurumların ümdə iş metodlarından, proqram təkliflərindən, şagirdlərin mütalie qabiliyyətini artırmaq məqsədilə təkliflərdən, mütalie bacarıqlarını artırmaq üçün gündəlik olan yeni təkliflərdən ibarətdir. Eləcə də məsul şəxslərin, direktorların mütalienə genişləndirmə işləri oynaya biləcəkləri rol şərh edilir.

Açar sözlər

İcra üsulları, mütalie mədəniyyəti, şagird, kitabxana, icraedici-təşkilat üsulları, icraçı, mədəni.

Giriş

Bu gün insanın iyirmi əsrlik elmi-mədəni təcrübəsi var. İndiki əsrdə dünyanın bütün cəmiyyəti yeniliyə doğru irəliləyir. Kitabxana işi, informasiya əldə etmək, geniş mütalie yeni dünyanın əsas vəzifələrindəndir. (Lester, 1995, s. 90)

Kitabxana və mütalie mədəniyyəti və kitabxana işinin genişləndirilməsi bu günkü dünyada inkişafın aynasıdır və inkişafın əsası da buradan başlayır. Silsilə kainat kəşfləri, son dinin rəhməti, əbədi peyğəmbərin baxışları kitabların möcüzəsi idi və biz də onları təkrar-təkrar oxumalıyıq. Fərhad Şurakəndi.

¹ Tehran Universiteti Elmi şurasının üzvü

² Əhər Pəyami-nur Universitetinin pedaqogika elmləri üzrə aspirantı

³ Tehran Universiteti dövlət idarəçiliyi üzrə aspirantı

Kitabların müntəzəm oxunuşu, informasiya mübadiləsi, yeniliklərlə tanış olmaq və yeninin yaratmaq həmişə inkişafın əsası olmuşdur. Belə ki YUNESKO özünün əksər konfranslarında elan edir ki, iqtisadi inkişafın əsası kitab yayımından başlayır və bu sahə kifayət qədər genişləndirilməlidir. BMT-nin ictimai və iqtisadi şurası da quruculuq və millətlərin tərəqqisi işində kitabı lazımlı vasitə hesab etmişdir. (Məcidi, 1378, s. 16)

Hər bir kəsin və ya fərdin kəmiyyət və keyfiyyət baxımından inkişafı oxumaqdan və oxuduqlarının keyfiyyətindən asılıdır. Çünki oxumaq elmi təfəkkürü formalaşdırır. İnsanı müxtəlif şeyləri dərk etməyə kömək edir və onu istiqamətləndirir. Eləcə də insanı cəmiyyətin qurucusuna və şəxsiyyətinin formalaşmasına kömək edir. Bineskinin fikrinə kitab təlim-tərbiyə üçün yazılır. Təlim-tərbiyənin rolu misilsizdir. O bütün bəşəriyyətin taleyini həll edir. (Səarinejad 1372, s. 41)

Doğrudan da, kitabxana mədəniyyətin və sivilizasiyanın əlamətidir. O biliyin genişləndirmə bazası, millətin istehkamı, gələcəyi, qanunları və birliyi. Milli mədəniyyətin mühafizəsi üçün mədəni tərəqqiyə çatmaq üçün kitabxana işinə xüsusi diqqət yetirmək lazımdır. Bizim ölkəmizdə bu iş ciddi yanaşmaq lazımdır. Çünki kitabxana bütün məktəblərdə kitabxana yoxdur.

Beləliklə, iddia etmək olar ki, tərəqqiyə nail olmaq, elmi, mədəni, iqtisadi nailiyyətlər qazanmaq üçün kitabxanadan başqa yol yoxdur. Buna görə də kitabxana işinin yaxşılaşdırılması təbiidir. Belə ki, cavanlar, uşaqlar həmin kitabxanalarda mütləq edə bilsinlər və qabaqcıl həyatla ayaqlaşa bilsinlər. Son illərdə İranda İslam inqilabının qələbəsi ilə bir sıra tədbirlər görülmüş və ictimai qurumlar formalaşmışdır. Bu da ölkədə təhsilin səviyyəsinin artmasına ciddi təsir göstərmişdir. Bu artım uşaqların tərbiyəsində, onlar üçün yazılmış mətnlərdə, gənc və yeniyetmə istedadların üzə çıxmasında özünü büruzə verir.

İslami şüurun, dinin, inqilabın davamlı olması ilk növbədə belə "mədəni" vəzifələri yerinə yetirmək lazımdır. Xoşbəxtlikdən bizim möhtəşəm mədəniyyətimizin kökləri dərin, biz həmin mədəni kökləri axtarmaqla (əvvəldə Böyük İslam Peyğəmbərinin risalələrindən misal gətirdik ki, "oxumaq" Allahdandır və bu bizim mədəniyyətin bərpasına gətirib çıxaracaqdır. Yəni kitabların və kitabxanaların, kitabxana işçilərinin sayı böyükklərin meydana gəlməsinə səbəb olur və əhali bilik əldə etməklə yüksək mədəniyyətə sahib olur) biz bir daha əmin oluruq ki, "kitab və kitabxana" mədəniyyətin zənginləşdirilməsi üçün bazadır. (Müəzzəm Rəhbərin nəşriyyat rəhbərliyindən, 1377)

Bütün bunlar bir daha sübut edir ki, kitab və kitabxana işi olduqca vacib bir işdir və ölkə rəhbərləri, xüsusilə təhsil işçiləri bu işin lazımınca həyata keçirilməsini ciddi fikir verməlidirlər.

Mövzunun qoyuluşu.

Əksər psixoloqlar, o cümlədən Tiçner psixologiya elmində bunu iddia edirlər ki, bəşəriyyət nə qədər inkişaf etsə də kitabdan uzaq düşə bilməyəcəkdir. Buna görə də, bəşəriyyət özünün mədəni inkişafında hələ də kitablara və kitabxanalara minnətdardır və kitab heç vaxt öz əhəmiyyətini əldən verməmişdir, əksinə hələ bir qədər də artıq inkişaf etmişdir. (Mənsuri, 1384, s. 9) Hətta yeni kitab növü meydana gəlib geniş yayılmışdır ki, bu da elektron kitablardır. (Məqimi, 1384, s. 15).

Kitab işinin genişləndirilməsi, oxu mədəniyyəti bu gün dünyada inkişafın əsası hesab edilir. On ilk tələbat ölkənin bütün məktəbləri, təlim-tərbiyə müəssisələridir. İndi bu sahələrin əsas bazası məktəblər, lazımi kitablar, elektron yazılardır ki, bunlar da öz-lüyündə bütün cəmiyyəti təmin edir. Mədəniyyətin ən qiymətli sahəsi kitabdır və keçmişdəki kitab nəşrləri də elmin, mədəniyyətin inkişafında mühüm əhəmiyyət kəsb edir və ayrı-ayrı fərdlərlə bərabər, həmin kitablar həm də bəşəriyyətin taleyini istiqamətləndirir. (Ağayari, 1375, s. 41)

Elə ki kitabxana və oxu mədəniyyəti oldu onda istər-istəməz cəmiyyət də inkişaf edir və yeniyetmələrlə, uşaqlarla köhnə nəsil arasında əlaqə itmir. Çox təəssüflər olsun ki, müxtəlif səbəblər üzündən bizim cəmiyyətdə bu iş lazımi səviyyədə təşkil edilməmiş və hər kəs oxumaq imkanına malik deyil.

Bizim ölkənin təhsil sistemində kitabxana işinin genişləndirilməsi məktəblərdə kitabxanaların yaradılması, onların təlim-tərbiyə işində rolu yeni fikir olaraq qalır. Onun genişləndirilməsi üçün mühüm addımlar atılır. Ancaq yeni təhsil sistemi olan ölkələr, kitabxana işinə diqqət yetirməklə mühüm nailiyyətlər əldə etmişlər. (Səba, 1383, s. 1)

Xüsusi əhəmiyyət kəsb edənlər bunlardır:

- mütləq mədəniyyətini inkişaf etdirməklə şagirdlər üçün nə etmək lazımdır?
- Bu işdə hansı praktiki izlər görmək olar?
- Yaş, peşə, təhsil sahəsi, cinsiyyət baxımından hansı mütləq mədəniyyətini inkişaf etdirmək məqsədəuyğundur?

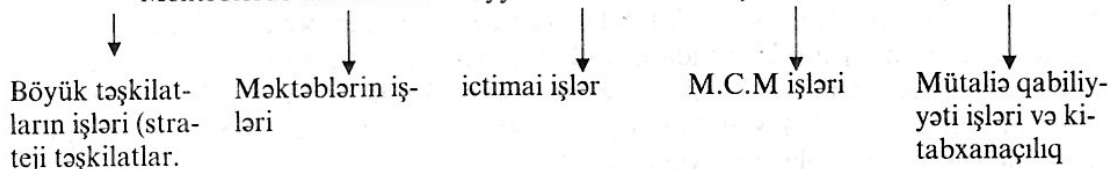
Necə və hansı yolla biz kitab evlərini, təhsil mərkəzlərini, mədəniyyət mərkəzlərini, hətta uşaqların çantasını kitablara doldurub həmin mədəniyyətin üstünlükləri ilə tanış edə bilərik. Elə bir mədəniyyətlə ki, onların müəllifi həmişə ziyan çəkmişdir. (qüdrət, sürət, fürsət, sərvət, informasiya və ixtiyar) Nil Postemin, 1368, s. 92).

Belə ki, mütləq mədəniyyətini artırmaq üçün bütün dünya dövlətlərinin təcrübəsini öyrənmək zərurəti meydana gəlir. Çünki biz müxtəlif bu bəşəriyyətin bir üzvüyük (psixoloji, icra, tərbiyə, quruluş, ailə-məişət məsələlərinə görə) və başqalarının təcrübəsindən istifadə etmək məqsədəuyğun olardı. İndi dünyada mütləq mədəniyyətinin təkmilləşdirilməsi mühüm vəzifə hesab edilir. Eyni zamanda düzgün mütləq və onun təşkili də fitri istedadından irəli gəlir. (Perrov, 1983, s. 433) bu işdə pərakəndəlik və ayrışmışlıq bizi heç yerə aparıb çıxarmayacaqdır. Elə bu məqalədə də əsas məqsəd mobil səylər nəzərə alınır və bu sahə üçün yeni üsullar təklif edilir. Elə bir model təklif edilir ki, istənilən cəmiyyət ondan bəhrələnmə bilər. birinci növbədə bizim təhsil müəssisələri ondan faydalanmalıdır. İnsanların mütləq faizi müxtəlif ölkələrdə fərqlidir. Belə ki, ziyalılar adətən 2 dəqiqədən bir, bəzi ölkələrdə isə insanlar 20 dəqiqədən 1 saatadək müddətdə müntəzəm olaraq oxumaqla məşğuldur. (Şərəfi, 1373, s. 14).

İkinci tərəfdən də kitabxana texnikası və mütləq mədəniyyətinin üstünlüyü həm bütövlükdə davranışın, münasibətlərin inkişafına səbəb olur və bu cinayətkarlığın qarşısını alır. (Hernik, 1987, s. 55). Yaxşı təhsil qaydaları da xüsusilə, həssas yaş dövrü də təbii ki, mütləq qabiliyyətinin artmasına səbəb olur.

Texnika və müxtəlif vasitələr də üçüncü minillikdə bir sıra layihələrin 10 il əvvəldən irəli sürülməsini tələb edir və bunlar aşağıdakı cədvəldə öz əksini tapmışdır:

Məktəblərdə mütləq mədəniyyətinin artırılması üçün icra olunan işlər

Böyük təşkilatların işləri (strateji təşkilatlar
Məktəblərin işləri
ictimai işlər
M.C.M işləri
Mütləq qabiliyyəti işləri və kitabxanaçılıq
Proqram işləri

Qabiliyyət işləri

Belə şəraitdə təlim-tərbiyə də öz məqsədinə çatmaq üçün yeni məlumat, zəngin biliklərə ehtiyac duyur. Nəticədə ağıllı oğullar yetişir və onlar yeni mədəniyyəti yaradırlar və pis əməllərdən uzaq olurlar. Belə olduqda kitabxana ilkin bilik mənbəyi hesab edilir. (Məcidi, 1378, s. 18)

Bu gün yüksək elektronika, optika, səs inqilab edir və belə olduqda kitab mütaliəsi millətin gələcək elmini və mədəniyyətini yaratmaq deməkdir. Əgər biz istəyiriksə vətənimizin gələcək nəsli kitab oxuma böhranına düşməsin, onda kitab və kitabxana işlərini ciddi həmiyyət verməliyik ki, şagirdlərimiz daha çox bilik qazana bilsinlər, öz tədqiqatları ilə ölkəyə xidmət etsinlər. Məktəb kitabxanalarının kitabxanaçılıq işində böyük əhəmiyyəti var. (Ağayan, 1375, s. 9)

Məktəb kitabxanalarının əhəmiyyəti informasiyaya, elmə, təhsilə, müəllimə olan tələbatı ödəməlidir ki, onlar da qarşıya qoyulan məqsədlərə nail ola bilsinlər. dövlət təhsili gücləndirməklə ölkənin uğurlu gələcəyini təmin etmiş olur. bu istiqamətdə bir sıra pərakəndə tədqiqat işləri aparılmışdır. Ancaq təəssüflər olsun ki, ölkədəki kitabxanaların vəziyyətində elə bir yaxşılaşma nəzərə çarpmır.

Tədqiqatın əsas və ikincidərəcəli məqsədi.**Əsas məqsəd.**

1. Qumda kitabxanalar vasitəsilə şagirdlərin mütaliə mədəniyyətinin artırılması metodlarının araşdırılması.
2. Az müddətdə 8 sahə üzrə elmi təkliflərin verilməsi və həmin metodların icrası.

İkincidərəcəli məqsəd.

1. şagirdlərin mütaliə qabiliyyətini artırmaq işində təşkilatların təklif etdiyi metodların araşdırılması.
2. şagirdlərin mütaliə qabiliyyətinin artırılmasında ictimai-mədəni metodların araşdırılması;
3. şagirdlərin mütaliə mədəniyyətinin zənginləşdirilməsi metodlarının və proqramlarının araşdırılması;
4. şagirdlər arasında mütaliə qabiliyyətini gücləndirmə metodlarının araşdırılması;
5. mütaliə mədəniyyətinin inkişafında əsas metodların araşdırılması;
6. şagirdlərin mütaliə qabiliyyətinin inkişafında vilayətin siyasi, icraçı və mədəniyyət orqanlarının, rəhbərlərinin rolunun araşdırılması.

Tədqiqat sualları.**Əsas suallar.**

1. şagirdlərin mütaliə qabiliyyətinin inkişafında hansı metodlardan istifadə etmək məqsədəuyğundur?
2. şagirdlərin mütaliə qabiliyyətlərinin artırılması üçün hansı modelləri təklif etmək olar?
3. Məqalədə təklif olunan modellər(8 hissə) əsasında mütaliə mədəniyyətinin artırılmasına dair işlərdə hansı əməli işlər görülür?

İkincidərəcəli suallar.

1. Gələcəkdə şagirdlərin mütaliə qabiliyyətinin artırılması üçün daha nə etmək olar?
2. Hal-hazırda əhalinin mütaliə qabiliyyəti necədir?
3. Hansı yolla(mütaliə, üsul, mütaliə texnikası) şagirdlərin mütaliə qabiliyyətini artırmaq olar?
4. hansı üsullar şagirdlərin mütaliə bacarıqlarını zənginləşdirir?
5. şagirdlərin mütaliə qabiliyyətlərinin inkişafı metodu necədir?

6. Mütaliənin bazası və kitabxanaçılığın inkişafı.
7. şagirdlərin mütaliə qabiliyyətinin inkişafında ümdə metodlar.
8. şagirdlərin mütaliə qabiliyyətinin gücləndirilməsi üçün tədris metodları.
9. şagirdlərin mütaliə bacarıqlarının inkişafında hansı metod əlverişlidir?

Tədqiqatın metodologiyası.

Bu tədqiqat qarşıya qoyulan məqsəddən asılı olaraq xüsusi metodologiya ilə həyata keçirilir və mühakimələr konkret faktlar əsasında aparılır. Tədqiqatda nəzəri və praktiki üsullardan da geniş istifadə edilmişdir. Təhlillər dünya kitabxanalarının vəziyyətindən çıxış etməklə aparılacaqdır.

Bu tədqiqat elə bir meydandır ki, burada müxtəlif tədqiqat metodlarının faydası da özünü büruzə verir. Belə ki, şagirdlərin kitabxanalara getməsi praktikası geniş mənada analiz olunur. Bu istiqamətdə bir sıra tövsiyələr verilir, kitabxanaların mövcud vəziyyəti göstərilir və sübut edilir ki, mədəniyyətin meyarı bu işlərdən başlayır. Bu sahədə müxtəlif ölkələrin təcrübəsi göstərilir. İkinci fəsildə tam şəkildə beynəlxalq mütaliə səviyyəsi təfsilatı ilə şərh edilir.

Cəmiyyət və tədqiqatın statistik nümunələri.

Bu tədqiqatda uşaq və yeniyetmə kitabxanalarına dair cəmiyyətin statistik məlumatları mütəxəssis rəylərinə, informasiya xidmətlərinin nəticələrinə əsaslanır. Nümunələrin həcmi təyin etmək üçün elmi fərziyyələrdən istifadə etməklə bərabər ictimaiyyətin də rəyi nəzərə alınmışdır. Belə tədqiqat metodu cəmiyyətdə elmi cəhətdən tam işlənmiş mötəbər metoddur və bu gün elmi tədqiqatlarda geniş istifadə olunur və konkret nəticələr verir.

Müvafiq nümunələri seçmək məqsədilə və suallara lazımi cavabları almaq üçün 09.07.2007 və 13.07.2007 tarixdə yığıncaqlar təşkil edib mövcud vəziyyəti izah etmişik. Əhalinin kitabxana və mütaliəyə dair fikrini öyrənmişik.(50-50). Mütaliə mədəniyyətinin artırılması üçün və kitabxanaların sayının minimum 20% artırılması üçün (onların sayının 70% artması üçün) aşağıdakı düsturdan istifadə etmişik.

$$N = \frac{Z_1^2 - p_a(1-p_a) Z_2^2 - \beta}{(p_a - p_b)^2}$$

1-a=95% kofisient

1-β=9% bacarıq.

$$N = \frac{1/96(0/5)(1-0/5) + 1/64(0/7)(1-0/7)}{(0/5-0/7)}$$

Bu tədqiqat üçün adamlar lazımdır ki, onların köməyi ilə mütaliə qabiliyyətinin inkişafı metodunu və kitabxanaçılığı araşdırmaq mümkün olsun. Onların mütaliə qabiliyyətinin artırılmasına dair nəzəri fikirləri təhlil ediləcək və həmin 50 nəfərin dedikləri əsasında nəticələr çıxarılacaqdır.

Lazımi alətlər.

Tədqiqat üçün lazım olan alətlər əsasən sorğu suallarından ibarətdir və tədqiqatçı özünün əsas və ikincidərəcəli məqsədinə çatmaq üçün, sorğu sualları tərtib edir. Həmin

Kitabların müntəzəm oxunuşu, informasiya mübadiləsi, yeniliklərlə tanış olmaq və yeninin yaratmaq həmişə inkişafın əsası olmuşdur. Belə ki YUNESKO özünün əksər konfranslarında elan edir ki, iqtisadi inkişafın əsası kitab yayımından başlayır və bu sahə kifayət qədər genişləndirilməlidir. BMT-nin ictimai və iqtisadi şurası da quruculuq və millətlərin tərəqqisi işində kitabı lazımlı vasitə hesab etmişdir. (Məcidi, 1378, s. 16)

Hər bir kəsin və ya fərdin kəmiyyət və keyfiyyət baxımından inkişafı oxumaqdan və oxuduqlarının keyfiyyətindən asılıdır. Çünki oxumaq elmi təfəkkürü formalaşdırır. İnsanı müxtəlif şeyləri dərk etməyə kömək edir və onu istiqamətləndirir. Eləcə də insanı cəmiyyətin qurucusuna və şəxsiyyətinin formalaşmasına kömək edir. Bineskinin fikrinə kitab təlim-tərbiyə üçün yazılır. Təlim-tərbiyənin rolu misilsizdir. O bütün bəşəriyyətin taleyini həll edir. (Səarinejad 1372, s. 41)

Doğrudan da, kitabxana mədəniyyətin və sivilizasiyanın əlamətidir. O biliyin genişləndirmə bazası, millətin istehkamı, gələcəyi, qanunları və birliyi. Milli mədəniyyətin mühafizəsi üçün mədəni tərəqqiyə çatmaq üçün kitabxana işinə xüsusi diqqət yetirmək lazımdır. Bizim ölkəmizdə bu iş ciddi yanaşmaq lazımdır. Çünki kitabxana bütün məktəblərdə kitabxana yoxdur.

Beləliklə, iddia etmək olar ki, tərəqqiyə nail olmaq, elmi, mədəni, iqtisadi nailiyyətlər qazanmaq üçün kitabxanadan başqa yol yoxdur. Buna görə də kitabxana işinin yaxşılaşdırılması təbiidir. Belə ki, cavanlar, uşaqlar həmin kitabxanalarda mütaliə edə bilsinlər və qabaqcıl həyatla ayaqlaşa bilsinlər. Son illərdə İranda İslam inqilabının qələbəsi ilə bir sıra tədbirlər görülmüş və ictimai qurumlar formalaşmışdır. Bu da ölkədə təhsilin səviyyəsinin artmasına ciddi təsir göstərmişdir. Bu artım uşaqların tərbiyəsində, onlar üçün yazılmış mətnlərdə, gənc və yeniyetmə istedadların üzə çıxmasında özünü büruzə verir.

İslamı şüurun, dinin, inqilabın davamlı olması ilk növbədə belə “mədəni” vəzifələri yerinə yetirmək lazımdır. Xoşbəxtlikdən bizim möhtəşəm mədəniyyətimizin kökləri dərin, biz həmin mədəni kökləri axtarmaqla (əvvəldə Böyük İslam Peyğəmbərinin risalələrindən misal gətirdik ki, “oxumaq” Allahdandır və bu bizim mədəniyyətin bərpasına gətirib çıxaracaqdır. Yəni kitabların və kitabxanaların, kitabxana işçilərinin sayı böyüklərin meydana gəlməsinə səbəb olur və əhali bilik əldə etməklə yüksək mədəniyyətə sahib olur) biz bir daha əmin oluruq ki, “kitab və kitabxana” mədəniyyətin zənginləşdirilməsi üçün bazadır. (Müəzzəm Rəhbərin nəşriyyat rəhbərliyindən, 1377)

Bütün bunlar bir daha sübut edir ki, kitab və kitabxana işi olduqca vacib bir işdir və ölkə rəhbərləri, xüsusilə təhsil işçiləri bu işin lazımınca həyata keçirilməsini ciddi fikir verməlidirlər.

Mövzunun qoyuluşu.

Əksər psixoloqlar, o cümlədən Tiçner psixologiya elmində bunu iddia edirlər ki, bəşəriyyət nə qədər inkişaf etsə də kitabdan uzaq düşə bilməyəcəkdir. Buna görə də, bəşəriyyət özünün mədəni inkişafında hələ də kitablara və kitabxanalara minnətdardır və kitab heç vaxt öz əhəmiyyətini əldən verməmişdir, əksinə hələ bir qədər də artıq inkişaf etmişdir. (Mənsuri, 1384, s. 9) Hətta yeni kitab növü meydana gəlib geniş yayılmışdır ki, bu da elektron kitablardır. (Məqimi, 1384, s. 15).

Kitab işinin genişləndirilməsi, oxu mədəniyyəti bu gün dünyada inkişafın əsası hesab edilir. On ilk tələbat ölkənin bütün məktəbləri, təlim-tərbiyə müəssisələridir. İndi bu sahələrin əsas bazası məktəblər, lazımi kitablar, elektron yazılardır ki, bunlar da öz-lüyündə bütün cəmiyyəti təmin edir. Mədəniyyətin ən qiymətli sahəsi kitabdır və keçmişdəki kitab nəşrləri də elmin, mədəniyyətin inkişafında mühüm əhəmiyyət kəsb edir və ayrı-ayrı fərdlərlə bərabər, həmin kitablar həm də bəşəriyyətin taleyini istiqamətləndirir. (Ağayari, 1375, s. 41)

Elə ki kitabxana və oxu mədəniyyəti oldu onda istər-istəməz cəmiyyət də inkişaf edir və yeniyetmələrlə, uşaqlarla köhnə nəsil arasında əlaqə itmir. Çox təəssüflər olsun ki, müxtəlif səbəblər üzündən bizim cəmiyyətdə bu iş lazımi səviyyədə təşkil edilməmiş və hər kəs oxumaq imkanına malik deyil.

Bizim ölkənin təhsil sistemində kitabxana işinin genişləndirilməsi məktəblərdə kitabxanaların yaradılması, onların təlim-tərbiyə işində rolu yeni fikir olaraq qalır. Onun genişləndirilməsi üçün mühüm addımlar atılır. Ancaq yeni təhsil sistemi olan ölkələr, kitabxana işinə diqqət yetirməklə mühüm nailiyyətlər əldə etmişlər. (Səba, 1383, s. 1)

Xüsusi əhəmiyyət kəsb edənələr bunlardır:

- mütaliə mədəniyyətini inkişaf etdirməklə şagirdlər üçün nə etmək lazımdır?
- Bu işdə hansı praktiki izlər görmək olar?
- Yaş, peşə, təhsil sahəsi, cinsiyyət baxımından hansı mütaliə mədəniyyətini inkişaf etdirmək məqsədəuyğundur?

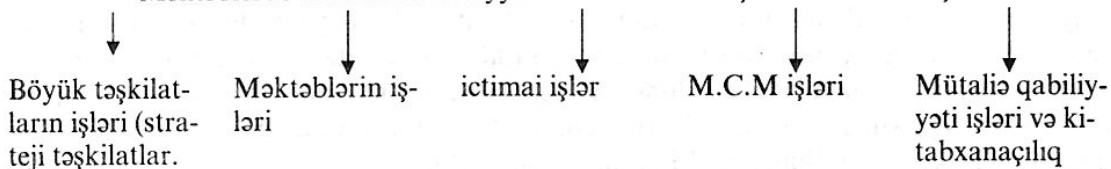
Necə və hansı yolla biz kitab evlərini, təhsil mərkəzlərini, mədəniyyət mərkəzlərini, hətta uşaqların çantasını kitablara doldurub həmin mədəniyyətin üstünlükləri ilə tanış edə bilərik. Elə bir mədəniyyətlə ki, onların müəllifi həmişə ziyan çəkmişdir. (qüdrət, sürət, fürsət, sərvət, informasiya və ixtiyar) Nil Postemin, 1368, s. 92).

Belə ki, mütaliə mədəniyyətini artırmaq üçün bütün dünya dövlətlərinin təcrübəsini öyrənmək zərurəti meydana gəlir. Çünki biz müxtəlif bu bəşəriyyətin bir üzvüyük (psixoloji, icra, tərbiyə, quruluş, ailə-məişət məsələlərinə görə) və başqalarının təcrübəsindən istifadə etmək məqsədəuyğun olardı. İndi dünyada mütaliə mədəniyyətinin təkmilləşdirilməsi mühüm vəzifə hesab edilir. Eyni zamanda düzgün mütaliə və onun təşkili də fitri istedadından irəli gəlir. (Perrov, 1983, s. 433) bu işdə pərakəndəlik və ayrışmışlıq bizi heç yerə aparıb çıxarmayacaqdır. Elə bu məqalədə də əsas məqsəd mobil səylər nəzərə alınır və bu sahə üçün yeni üsullar təklif edilir. Elə bir model təklif edilir ki, istənilən cəmiyyət ondan bəhrələnmə bilər. birinci növbədə bizim təhsil müəssisələri ondan faydalanmalıdır. İnsanların mütaliə faizi müxtəlif ölkələrdə fərqlidir. Belə ki, ziyalılar adətən 2 dəqiqədən bir, bəzi ölkələrdə isə insanlar 20 dəqiqədən 1 saatadək müddətdə müntəzəm olaraq oxumaqla məşğuldur. (Şərafi, 1373, s. 14).

İkinci tərəfdən də kitabxana texnikası və mütaliə mədəniyyətinin üstünlüyü həm bütövlükdə davranışın, münasibətlərin inkişafına səbəb olur və bu cinayətkarlığın qarşısını alır. (Hernik, 1987, s. 55). Yaxşı təhsil qaydaları da xüsusilə, həssas yaş dövrü də təbii ki, mütaliə qabiliyyətinin artmasına səbəb olur.

Texnika və müxtəlif vasitələr də üçüncü minillikdə bir sıra layihələrin 10 il əvvəldən irəli sürülməsini tələb edir və bunlar aşağıdakı cədvəldə öz əksini tapmışdır:

Məktəblərdə mütaliə mədəniyyətinin artırılması üçün icra olunan işlər

Böyük təşkilatların işləri (strateji təşkilatlar)
 Məktəblərin işləri
 ictimai işlər
 M.C.M işləri
 Mütaliə qabiliyyəti işləri və kitabxanaçılıq
 Proqram işləri

Qabiliyyət işləri

Belə şəraitdə təlim-tərbiyə də öz məqsədinə çatmaq üçün yeni məlumatla, zəngin biliklərə ehtiyac duyur. Nəticədə ağıllı oğullar yetişir və onlar yeni mədəniyyəti yaradırlar və pis əməllərdən uzaq olurlar. Belə olduqda kitabxana ilkin bilik mənbəyi hesab edilir. (Məcidi, 1378, s. 18)

Bu gün yüksək elektronika, optika, səs inqilab edir və belə olduqda kitab mütaliəsi millətin gələcək elmini və mədəniyyətini yaratmaq deməkdir. Əgər biz istəyirikse vətənimizin gələcək nəsli kitab oxuma böhranına düşməsin, onda kitab və kitabxana işlərini ciddi həmiyyət verməliyik ki, şagirdlərimiz daha çox bilik qazana bilsinlər, öz tədqiqatları ilə ölkəyə xidmət etsinlər. Məktəb kitabxanalarının kitabxanaçılıq işində böyük əhəmiyyəti var. (Ağayan, 1375, s. 9)

Məktəb kitabxanalarının əhəmiyyəti informasiyaya, elmə, təhsilə, müəllimə olan tələbatı ödəməlidir ki, onlar da qarşıya qoyulan məqsədlərə nail ola bilsinlər. dövlət təhsili gücləndirməklə ölkənin uğurlu gələcəyini təmin etmiş olur. bu istiqamətdə bir sıra pərakəndə tədqiqat işləri aparılmışdır. Ancaq təəssüflər olsun ki, ölkədəki kitabxanaların vəziyyətində elə bir yaxşılaşma nəzərə çarpmır.

Tədqiqatın əsas və ikincidərəcəli məqsədi.**Əsas məqsəd.**

1. Qumda kitabxanalar vasitəsilə şagirdlərin mütaliə mədəniyyətinin artırılması metodlarının araşdırılması.
2. Az müddətdə 8 sahə üzrə elmi təkliflərin verilməsi və həmin metodların icrası.

İkincidərəcəli məqsəd.

1. şagirdlərin mütaliə qabiliyyətini artırmaq işində təşkilatların təklif etdiyi metodların araşdırılması.
2. şagirdlərin mütaliə qabiliyyətinin artırılmasında ictimai-mədəni metodların araşdırılması;
3. şagirdlərin mütaliə mədəniyyətinin zənginləşdirilməsi metodlarının və proqramlarının araşdırılması;
4. şagirdlər arasında mütaliə qabiliyyətini gücləndirmə metodlarının araşdırılması;
5. mütaliə mədəniyyətinin inkişafında əsas metodların araşdırılması;
6. şagirdlərin mütaliə qabiliyyətinin inkişafında vilayətin siyasi, icraçı və mədəniyyət orqanlarının, rəhbərlərinin rolunun araşdırılması.

Tədqiqat sualları.**Əsas suallar.**

1. şagirdlərin mütaliə qabiliyyətinin inkişafında hansı metodlardan istifadə etmək məqsədəuyğundur?
2. şagirdlərin mütaliə qabiliyyətlərinin artırılması üçün hansı modelləri təklif etmək olar?
3. Məqalədə təklif olunan modellər(8 hissə) əsasında mütaliə mədəniyyətinin artırılmasına dair işlərdə hansı əməli işlər görülür?

İkincidərəcəli suallar.

1. Gələcəkdə şagirdlərin mütaliə qabiliyyətinin artırılması üçün daha nə etmək olar?
2. Hal-hazırda əhalinin mütaliə qabiliyyəti necədir?
3. Hansı yolla(mütaliə, üsul, mütaliə texnikası) şagirdlərin mütaliə qabiliyyətini artırmaq olar?
4. hansı üsullar şagirdlərin mütaliə bacarıqlarını zənginləşdirir?
5. şagirdlərin mütaliə qabiliyyətlərinin inkişafı metodu necədir?

6. Mütaliənin bazası və kitabxanaçılığın inkişafı.
7. şagirdlərin mütaliə qabiliyyətinin inkişafında ümdə metodlar.
8. şagirdlərin mütaliə qabiliyyətinin gücləndirilməsi üçün tədris metodları.
9. şagirdlərin mütaliə bacarıqlarının inkişafında hansı metod əlverişlidir?

Tədqiqatın metodologiyası.

Bu tədqiqat qarşıya qoyulan məqsəddən asılı olaraq xüsusi metodologiya ilə həyata keçirilir və mühakimələr konkret faktlar əsasında aparılır. Tədqiqatda nəzəri və praktiki üsullardan da geniş istifadə edilmişdir. Təhlillər dünya kitabxanalarının vəziyyətindən çıxış etməklə aparılacaqdır.

Bu tədqiqat elə bir meydandır ki, burada müxtəlif tədqiqat metodlarının faydası da özünü büruzə verir. Belə ki, şagirdlərin kitabxanalara getməsi praktikası geniş mənada analiz olunur. Bu istiqamətdə bir sıra tövsiyələr verilir, kitabxanaların mövcud vəziyyəti göstərilir və sübut edilir ki, mədəniyyətin meyarı bu işlərdən başlayır. Bu sahədə müxtəlif ölkələrin təcrübəsi göstərilir. İkinci fəsildə tam şəkildə beynəlxalq mütaliə səviyyəsi təfəssilatı ilə şərh edilir.

Cəmiyyət və tədqiqatın statistik nümunələri.

Bu tədqiqatda uşaq və yeniyetmə kitabxanalarına dair cəmiyyətin statistik məlumatları mütəxəssis rəylərinə, informasiya xidmətlərinin nəticələrinə əsaslanır. Nümunələrin həcmi təyin etmək üçün elmi fərziyyələrdən istifadə etməklə bərabər ictimaiyyətin də rəyi nəzərə alınmışdır. Belə tədqiqat metodu cəmiyyətdə elmi cəhətdən tam işlənmiş mötəbər metoddur və bu gün elmi tədqiqatlarda geniş istifadə olunur və konkret nəticələr verir.

Müvafiq nümunələri seçmək məqsədilə və suallara lazımi cavabları almaq üçün 09.07.2007 və 13.07.2007 tarixdə yığıncaqlar təşkil edib mövcud vəziyyəti izah etmişik. Əhalinin kitabxana və mütaliəyə dair fikrini öyrənmişik.(50-50). Mütaliə mədəniyyətinin artırılması üçün və kitabxanaların sayının minimum 20% artırılması üçün (onların sayının 70% artması üçün) aşağıdakı düsturdan istifadə etmişik.

$$N = \frac{Z_1 - pa(1-p_0)Z_1 - \beta}{(pa-pb)^2}$$

1-a=95% kofisient

1-β=9% bacarıq.

$$N = \frac{1/96(0/5)(1-0/5) + 1/64(0/7)(1-0/7)}{(0/5-0/7)}$$

Bu tədqiqat üçün adamlar lazımdır ki, onların köməyi ilə mütaliə qabiliyyətinin inkişafı metodunu və kitabxanaçılığı araşdırmaq mümkün olsun. Onların mütaliə qabiliyyətinin artırılmasına dair nəzəri fikirləri təhlil ediləcək və həmin 50 nəfərin dedikləri əsasında nəticələr çıxarılacaqdır.

Lazımi alətlər.

Tədqiqat üçün lazım olan alətlər əsasən sorğu suallarından ibarətdir və tədqiqatçı özünün əsas və ikincidərəcəli məqsədinə çatmaq üçün, sorğu sualları tərtib edir. Həmin

- 80-ci illərdə ölkədə çap sənayesi də zəiflədi, bu sahədə olan texniki problemlər olması nəşriyyat işlərini də çətinləşdirdi. (O vaxtın nəşr problemləri ilə əlaqədar geniş məlumat üçün baxın: Fəhimə, 1369, s. 49-56. çap sənətinin problemləri: çap sənayesi işçiləri ilə müsahibə" 1373, s. 14)

Materialın təhlili və analizi metodu.

Bu tədqiqatda müvafiq tədqiqat üsullarından istifadə etməklə analizlər və təhlillər aparılmışdır. Həmin analiz və təhlillər verilmiş suallar əsasında icra edilir və sualların dəqiq müvafiq cədvəllərdə öz əksini tapır.

Materialların son təhlili və analizi.

Bu istiqamətdə tələbələrə və müəllimlərə üç əsas sual və yeddi köməkçi suallara müraciət etməklə təhlillər aparılmışdır. Sualların məzmunu əsasən müəllimlərin qabiliyyətinin artırılması üçün lazım olan modellərin təklifidir. Elektorat üçün əsas etibarilə müəlliflər, böyük təşkilatların metodistləri, ictimai-mədəni sahələr üzrə mütəxəssislər, iş adamları və bir sıra başqa təşkilatların metodistləri cəlb edilmişdir. Həmin şəxslərə 60 model təklif edilmişdir. İcraçı-əvəzedici metodistlər, mühüm dövlət məmurlarına müəllimlərin səviyyəsinin necə qaldırmaq mümkün olmasını sual etmişik.

Əsas sual 1) Tələbələr arasında müəllimlərin səviyyəsini qaldırmaq üçün işlərin təşkili necə olmalıdır?

1-ci cədvəl: Tələbələr arasında müəllimlərin səviyyəsini qaldırmaq üçün işlərin təşkili

Məsələlər	Rütbə		Ölçü dərəcələri	
	Müəllimlərin fikrincə	Tələbələrin fikrincə	Müəllimlərin fikrincə	Tələbələrin fikrincə
Təhsil proqramlarında mənimsəmə üzrə müəllimlərə təsir edəcək müsbət cəhətlər	1	-	4/64	-
Məktəb mühitində aşağı siniflərdə müəllimlərin qabiliyyəti	2	1	4/50	4/22
Məktəblərdə müəllimlərin qabiliyyətinin tədrisi	-	2	-	4/22
Məktəblərdə hər hansı yaş üzrə yaxşı kitablarla tanışlığa dair tədris proqramlarının zənginləşdirilməsi.	-	3	-	4/18

Necə ki birinci cədvəldən məlum olur yeddi köməkçi sualdan tələbələr arasında müəllimlərin qabiliyyətinin artırılmasına dair sorğuda həmin tədqiqat metodundan istifadə edilmişdir. Onlardan yalnız iki əsas suallar "təhsil proqramlarında mənimsəmə üzrə müəllimlərə təsir edəcək müsbət cəhətlər" və "məktəb mühitində aşağı siniflərdə müəllimlərin qabiliyyəti" statistika baxımından diqqəti cəlb edir və bu suallara universitet tələbələri və müəllimləri öz bildikləri kimi cavab vermişlər. Münsiflər heyətinin fikrincə birinci qrup, yəni tələbələr hər üç suala: "təhsil proqramlarında mənimsəmə üzrə müəllimlərə təsir edəcək müsbət cəhətlər" və "məktəb mühitində aşağı siniflərdə müəllimlərin qabiliyyəti" və "Məktəblərdə hər hansı yaş üzrə yaxşı kitablarla tanışlığa dair tədris proqramlarının zənginləşdirilməsi" daha məntiqli cavab vermişlər.

Bununla belə, münsiflər heyətinin müqayisəsinə görə iki qrup "universitet professorları" və "tələbələr" bu fikirdədirlər ki, tədqiqatçılarla adi oxucular arasında oxu səviyyəsi fərqlidir və onlar aşağıdakı kimi şərh edilmişdir: "təhsil proqramlarında mənimsəmə üzrə müəllimlərə təsir edəcək müsbət cəhətlər", "məktəb mühitində aşağı siniflərdə müəllimlərin qabiliyyəti", "Məktəblərdə hər hansı yaş üzrə yaxşı kitablarla tanışlığa dair tədris proqramlarının zənginləşdirilməsi", "məktəblərdə müəllimlərin qabiliyyətinin tədrisi".

2-ci əsas sual) Tələbələr arasında müəlisə mədəniyyətinin artırılması üçün hansı modelləri və müəllifləri təklif etmək olar?

Topluda olan 8 metoddan 60 köməkçi qəlib üzrə bu tədqiqatda tələbələr arasında müəlisə qabiliyyətinin artırılması metodlarına dair sorğu keçirilmiş və onun cavabları dərəcələr üzrə qruplaşdırılıb xüsusi model kimi "tələbələrin" və "universitet müəllimlərinin" münisflər heyətinə təqdim olunmuşdur. Bu sorğunun nəticələri 2-ci cədvəldə verilmişdir.

2-ci cədvəl: Müəllim və tələbə münisflər heyətinin fikrincə tələbələr arasında müəlisə qabiliyyətinin artırılmasına dair müəllif təklifləri.

Problemlər	Rütbə		Ölçü dərəcələri	
	Müəllimlərin fikrincə	Tələbələrin fikrincə	Müəllimlərin fikrincə	Tələbələrin fikrincə
Kitab oxunuşunda təsirlərin miqdarı	1	-	5/96	-
Müəlisə ixtisası kurslarının keçirilməsini müəllimlərdən tələb etmək və bu işdə müəllimlərə kömək üçün onun təhsil bazasının yaradılması.	2	-	4/82	-
Yeniyetmələrin və uşaqların yaşlarına uyğun kitablarla onları tanış etmək üçün proqramların tərtibi.	3	16	4/78	4/13
Məktəblərdə kitabxana və düzgün müəlisə tədrisi fənninin proqramının olması.	4	-	4/78	-
Tədris proqramlarında öyrənməyə dair başqa vasitələrə müəlisənin müsbət təsiri.	5	-	4/64	-
Yaxşı kitabların qiymətlərinin azaldılması və cəmiyyətdə onun faydası, nəşrlərin tədrislə əlaqəsi.	6	5	4/64	4/40
Şagirdlər arasında müəlisənin təşkilinə, izahına, kitab alışına, kitab yayımına dövlət qayğısı.	7	3	4/53	4/45
Məktəb ictimaiyyəti arasında yeniyetmələrin müəlisəsinin təşkili	8	11	4/5	4/22
Tələbələrin karına gələcək kitabların bütün ölkə ərazisində çoxaldılması	9	-	4/50	-
Məktəb kitabxanalarında lazımi kitabların mövcudluğu	10	7	4/46	4/27
Məktəb kitabxanalarında il boyu yeni kitabların olması	11	-	4/46	-
Ən yaxşı kitabların bilinməsi üçün kataloqların yaradılması və onların məcmuəsini təşkil etmək.	12	-	4/39	-
Müəlisə mədəniyyətinin inkişafı və kitabxana işinin yaxşılaşdırılması üçün müəllimlərin təlimatlandırılması	13	14	4/39	4/18
Məktəb kitabxanalarının gündəlik etmək üçün büdcə vəsaitlərinin ayrılması və təchizatının yaxşılaşdırılması.	14	-	4/32	-
Kitabxanaçılıq mədəniyyətinin inkişafı məqsədilə təhsil nazirliyinə müvafiq göstərişlərin verilməsi.	15	-	4/32	-
Şəhər və kəndlərin kitabxanasının mövcud standartlara uyğun təşkili	16	12	4/28	4/22
Kitabxana işini araşdırmaqlı və şagirdləri maraqlandıran kitabların nəşrinin tövsiyə olunması	17	13	4/28	4/22
Kitabxanaçılıq və müəlisə mədəniyyətinin	18	1	4/10	5

Tarix və onun problemləri, №2 2010

inkişafı təmin etmək məqsədilə tədqiqatlar və müəllim qrupları təşkil etmək			
Məktəblərdə kitabxana və sinif saatlarının, dərslərin əlaqəsini yaratmaq	19	-	4/10
Kitabxanaçılıq və düzgün müəllim mədəniyyəti ilə uşaqları və yeniyetmələri tanış etmək	2		4/5
Kitabxanaçılığın inkişaf etdirmək və müəllimni artırmaq məqsədilə müəllimlərlə görüşlər təşkil etmək.	4		-
Uşaqlarda və gənclərdə maraq oyatmaq və onlarda kitaba, müəllimə marağı artırma.	6		4/40
Kitab yayımı və müəllim işində uşaqlara valideyn qayğısı	8		4/27
Kitab mədəniyyəti və müəllimi inkişaf etdirmək üçün mütəxəssis köməyindən istifadə	9		4/22
Məktəblərdə müəllim fəninin tədrisi	10		4/22
Kitab oxumaq qabiliyyətinin artırılmasında təsirli vasitələr	15		4/13
Kitabların hazırlanmasında, onların asanlıqla əldə olunmasında siyasi xətt	17		4/13
Hər hansı kurslar və siniflər üçün illik kitab nəşrlərində yaranmış çətinlikləri aradan qaldırmaq	18		4/04

2-ci cədvəldən bu müşahidə olunur ki, 8 metoddan ibarət məsələlər 60 qəlib üzrə paylanmış və şagirdlər arasında müəllim qabiliyyətinin artırılmasına dair sorğu müvafiq nəticələr çıxarmağa imkan verir. Bu istiqamətdə yaradılmış "universitet professorları" adlı münisiflər heyəti qoyulmuş həmin məsələlərə dair qruplaşma aparıbdır: "Kitab oxunuşunda təsirlərin miqdarı", "Müəllim ixtisası kurslarının keçirilməsini müəllimlərdən tələb etmək və bu işdə müəllimlərə kömək üçün onun təhsil bazasının yaradılması", Yeniyetmələrin və uşaqların yaşlarına uyğun kitablarla onları tanış etmək üçün proqramların tərtibi", "Məktəblərdə kitabxana və düzgün müəllim tədrisi fənninin proqramının olması" "Tədris proqramlarında öyrənməyə dair başqa vasitələrə müəllimin müsbət təsiri", "Yaxşı kitabların qiymətlərinin azaldılması və cəmiyyətdə onun faydası, nəşrlərin tədrislə əlaqəsi", "şagirdlər arasında müəllimin təşkilinə, izahına, kitab almasına, kitab yayımına dövlət qayğısı", "Məktəb ictimaiyyəti arasında yeniyetmələrin müəlliminin təşkili", "Tələbələrə karına gələcək kitabların bütün ölkə ərazisində çoxaldılması. Məktəb kitabxanalarında lazımi kitabların mövcudluğu, Məktəb kitabxanalarında il boyu yeni kitabların olması, ən yaxşı kitabların bilinməsi üçün kataloqların yaradılması və onların məcmuəsini təşkil etmək", "Müəllim mədəniyyətinin inkişafı və kitabxana işinin yaxşılaşdırılması üçün müəllimlərin təlimatlandırılması",

2-ci cədvəldən eləcə də başqa məsələlərin təhlili görünür: "Məktəb kitabxanalarının gündəlik etmək üçün büdcə vəsaitlərinin ayrılması və təchizatının yaxşılaşdırılması", "Kitabxanaçılıq mədəniyyətinin inkişafı məqsədilə təhsil nazirliyinə müvafiq göstərişlərin verilməsi", "şəhər və kəndlərin kitabxanasının mövcud standartlara uyğun təşkili. Kitabxana işini araşdırmalı və şagirdləri maraqlandıran kitabların nəşrinin tövsiyə olunması. Kitabxanaçılıq və müəllim mədəniyyətinin inkişafı təmin etmək məqsədilə tədqiqatlar və müəllim qrupları təşkil etmək", "Məktəblərdə kitabxana və sinif saatlarının, dərslərin əlaqəsini yaratmaq. Kitabxanaçılıq və düzgün müəllim mədəniyyəti ilə uşaqları və yeniyetmələri tanış etmək. Kitabxanaçılığın inkişaf etdirmək və müəllimi artırmaq məqsədilə müəllimlərlə görüşlər təşkil etmək", "Uşaqlarda və gənclərdə maraq

oyatmaq və onlarda kitaba, mütaliyə marağı artırma", "Kitab yayımı və mütaliə işində uşaqlara valideyn qayğısı", "Kitab mədəniyyəti və mütaliəni inkişaf etdirmək üçün mütəxəssis köməyindən istifadə, Məktəblərdə mütaliə fəninin tədrisi", "Kitab oxumaq qabiliyyətinin artırılmasında təsirli vasitələr. Kitablarn hazırlanmasında, onların asanlıqla əldə olunmasında siyasi xətt", "Hər hansı kurslar və siniflər üçün illik kitab nəşrlərində yaranmış çətinlikləri aradan qaldırmaq"

3-cü əsas sual. Təklif olunmuş 8 bənd üzrə mütaliə mədəniyyətinin inkişafına dair üsullar nə dərəcədə və necə həyata keçə bilər?

Topluda olan 8 metoddan 60 köməkçi qəlib üzrə bu tədqiqatda tələbələr arasında mütaliə qabiliyyətinin artırılması metodlarına dair sorğu keçirilmiş və onun cavabları dərəcələr üzrə qruplaşdırılıb xüsusi model kimi "tələbələr" və "universitet müəllimlərinin" münisflər heyətinə təqdim olunmuşdur. Bu sorğunun nəticələri 3-cü cədvəldə verilmişdir.

3-cü cədvəl: təklif olunmuş 8 model üzrə mütaliə qabiliyyətinin inkişafı.

Məsələlər	Rütbə		Ölçü dərəcələri	
	Müəllimlərin fikrincə	Tələblərin fikrincə	Müəllimlərin fikrincə	Tələblərin fikrincə
Mütaliə ixtisası kurslarının keçirilməsinə dair müəllim işlərinin davamı şərtləri və bu sahədə müəllimlərin təkmilləşdirilməsi.	1	3	4/82	4/22
Yaş hədləri üzrə yeniyetmələrin kitablarla tanışlığı proqramlarının üstünlüyü.	2	7	4/78	4/13
Şagirdlərin rəyi ilə nəşriyyat tərəfindən yaxşı, faydalı kitabların qiymətinin aşağı salınması.	3	1	4/64	4/40
Məktəblərdə azyaşlı uşaqların mütaliə qabiliyyətinin artırılması.	4	4	4/50	4/22
Gənc nəsilə oxuya marağı artırma və bu yolla mütaliənin və kitabxana işini artırma.	5	2	4/50	4/40
Məktəb kitabxanalarında illik və gündəlik kitablar siyahısı.	6	8	4/46	4
Kitabxanaçılıq fənnini müəllimlərə öyrətmə və mütaliə qabiliyyətini artırma.	7	6	4/39	4/18
Ümumi kitabların artırılması və şəhərlərdə, kəndlərdə standart kitabxanaların təsis edilməsi.	8	5	4/28	4/22

Əlavə sual 1. Hazırda cəmiyyətdə mütaliə mədəniyyəti nə vəziyyətdədir?

4-cü cədvəl: Hazırda cəmiyyətdə mütaliə mədəniyyətinin vəziyyəti.

Məsələlər	Rütbə		Ölçü dərəcələri	
	Müəllimlərin fikrincə	Tələblərin fikrincə	Müəllimlərin fikrincə	Tələblərin fikrincə
Çox az	11	9	39/28	40/9
Az	10	8	35/71	36/36
Orta	4	3	14/28	63/63
Çox	2	1	7/14	4/54
Həddindən çox	1	1	3/5	4/54
Cəmi:	28	22	100	100

4-cü cədvəldə müşahidə olunur ki, 8 hissə üzrə 60 qəlibdə olan köməkçi suallar 22 nəfər tələbənin fikrincə tələbələr arasında mütləq vəziyyəti hansı vəziyyətdədir. Tələbələrəndən ibarət münəşiflər heyəti belə qərar əlib ki, beş səviyyə üzrə 9 az hesab edilir, yəni 40/9% azdır, eləcə də 8 istiqamətdə göstərici 36/36% alınır. 3 səviyyə üzrə isə 13/63%, bir parametir üzrə 4/54%, 1 parametrdən yuxarı olanlar isə 4/54% alınır. Beləliklə hal-hazırda tələbələr arasındakı mütləq səviyyəsi 9/08% təşkil edir və bu da 90/92% ümumi göstəricidə aşağı düşmə deməkdir. Beləliklə, indi mütləq səviyyəsinə dair göstəricilərdə arzu olunan 90/92% alınmır. Bu səviyyə 9/08% alınır. Bununla belə tələbələrin və professorların münəşiflər heyətinin fikirlərini belə izah etmək olar. universitet professorlarının fikrincə arzu olunmayan səth 75/53% və 90/92% - dir. Yalnız 24/47% və 9/08% arzu olunan səviyyədir.

2-ci köməkçi sual. Tələbələrin mütləq qabiliyyətinin artırılması yolları hansı səviyyədədir? A) universitet professorlar heyətinin fikri.

Tələbələrin mütləq bacarıqlarının artırılmasına dair 7 variantdan 5 spektr üzrə 28 universitet professorunun və 22 tələbənin rəyi soruşulmuşdur. Onların mütləq vərdişlərinin artırılmasına dair fikirləri aşağıdakı 5-ci cədvəldə öz əksini tapmışdır.

Məsələlər	Rütba		Ölçü dərəcələri	
	Müəllimlərin fikrincə	Tələblərin fikrincə	Müəllimlərin fikrincə	Tələblərin fikrincə
Tədris sahəsində olan kitabxanaların büdcə hesabına təchizatı	1		4/32	
kitabxana və mütləq işlərinin artırılması ilə əlaqədar təhsil nazirliyinin görə biləcəyi tədbirlər.	2		4/32	
Şəhər və kəndlərdə yaş hədlərinə müvafiq standartlara uyğun kitabxanaların yaradılması	3	1	4/28	4/22
Tələbələr üçün müstəqil kitabxanaların təşkilinə dair təkliflərin verilməsi	4	2	4/28	4/22
Kiçik və pulsuz kitabların yaradılmasına və onların əldə olunmasına dair siyasi xətt		3	-	4/13

5-ci cədvəl. Tələbələrin mütləq vərdişlərinin artırılmasına dair başqa üsullar.

3-cü əlavə sual. Tələbələrin oxu vərdişlərini artırmağa dair ümdə mədəni-ictimai üsul nə ola bilər?

Necə ki, 6-cı cədvəldə müşahidə olunur tələbələrin oxu vərdişlərini artırmağa dair ümdə mədəni-ictimai üsullardan 7-si nəzərdən keçirilmiş və 5 aspektə 28 universitet professorunun və 22 tələbənin iştirakı ilə sorğu keçirilmiş və onlar tələbələrin oxu vərdişlərinin artırılmasına dair öz fikirlərini bildirmişlər.

Məsələlər	Rütba		Ölçü dərəcələri	
	Müəllimlərin fikrincə	Tələblərin fikrincə	Müəllimlərin fikrincə	Tələblərin fikrincə
Kitabxanaçılıq və oxu vərdişlərinə dair gənclərdə marağın yaradılması.	1	1	4/50	4/40
Aylıq kitablarla tələbələri tanış etmək üçün az vərəqli geniş tirajla məcmuələrin nəşr edilməsi.	2		4/39	-
Kitabxanaçılığı və oxu vərdişlərini artırmaqda valideyn səyləri	-		-	4/27

4-cü əlavə sual. Tələbələr arasında oxu vərdişlərini artırmaq üçün hansı təsirli metodlar var?

7-ci cədvəldən də göründüyü kimi, oxu vərdişlərinin artırılmasına dair cəmi 7 suala universitet professorlarından və tələbə kontingentindən ibarət resperantlar cavablar vermişlər və onların cavablarını aşağıdakı kimi şərh etmək olar: “təhsil proqramları oxu vərdişlərinin yaradılmasında mühüm rol oynayır”, “oxu vərdişlərinin yaradılmasında yaş xüsusiyyətləri nəzərə alınır”, “hər yaşa uyğun olaraq kitabları seçib oxumaqla” və “məktəblərdə əlavə oxu materialları”.

7-ci cədvəl. Tələbələr arasında oxu vərdişlərini artırmaq üçün lazım olan tədbirlər.

Məsələlər	Rütbə		Ölçü dərəcələri	
	Müəllimlərin fikrincə	Tələblərin fikrincə	Müəllimlərin fikrincə	Tələblərin fikrincə
Tədris proqramlarında oxu vərdişlərinə təsir edə biləcək başqa amillər	1		4-/64	-
Məktəb şəraitində yeniyetmələrin oxu vərdişinə təsir edəcək başqa tədbirlər.	2	1	4/50	4/22
Məktəbdə oxu vərdişlərinin aşılması.	-	2		4/22
Mədrəsələrdə hər yaş üzrə maraqlı kitabların təqdimatı və onların artırılması planları.		3		4/18

Əlavə sual 5. Tələbələrin oxu vərdişlərini günbəgün gücləndirmək metodları necə olmalıdır?

Necə ki, 8-ci cədvəldə müşahidə olunur tələbələrin oxu vərdişlərini artırmağa dair ümdə mədəni-ictimai üsullardan 7-si nəzərdən keçirilmiş və 5 aspektə 28 universitet professorunun və 22 tələbənin iştirakı ilə sorğu keçirilmiş və onlar tələbələrin oxu vərdişlərinin artırılmasına dair öz fikirlərini bildirmişlər.

8-ci cədvəl. Tələbələrin oxu vərdişlərini artırmağa dair ümdə metodlar.

Məsələlər	Rütbə		Ölçü dərəcələri	
	Müəllimlərin fikrincə	Tələblərin fikrincə	Müəllimlərin fikrincə	Tələblərin fikrincə
Məktəb kitabxanalarında illik kitabların kataloqlaşdırılması	1	3	4/76	4
Ailə kitabxanaları barədə həftəlik televiziya verilişlərinin hazırlanması və kitabların tanıtılması.	2	6	4/42	3/90
Kitablarla tanışlıq məqsədilə az həcmli və geniş tirajlı məcmuələrin buraxılması	3		4/39	4/18
Ölkənin bütün vilayətlərində tələbələr üçün pulsuz “kitab poçtu” təşkil etmək.	4	1	4/28	4/04
Ailə kitabxanaları üzrə Pakistan təcrübəsindən istifadə etməklə bir sıra ailələrin əvvəlcədən kitab xərcini ödəməsi və həmin kitabı abunə yolu ilə əldə etmə.	5	2	4/17	-
Zelandiya təcrübəsi ilə bir sıra kitabların ən azı 350 cild nəşri ilə siniflər üzrə tədris prosesində müəllim nəzarətinin yaradılması.	6	-	4/17	4
Ölkənin 31 vilayəti və sonra 5 bölgə üzrə müsabiqələrin keçirilməsi və sonra nəticələrin bu sahələr üzrə çıxarılması: məqalə, kitab yazma, kitabxanaçılıq, şer, dastan, tələbə tədqiqatı.	7	5	4/14	43/95
10 kitabı müftə almaq üçün ölçüsü 1x1 metr olan divar gündəlik qəzetinin yaradılması.	8	7	3/39	3/90
Xüsusi televiziya şəbəkəsinin və 12 saatlıq kitab tanışlığı verilişlərinin yaradılması. (burada kitabları köhnə, yeni, dərslik və s. Kategoriyalar üzrə təqdim etmə)		8	-	3/77

Tarix və onun problemləri, №2 2010

Çin təcrübəsi ilə hər hansı bir dastanın xülasəsini uzunluğu bir metr və eni yarım metr olan qəzetdə çap etdirmə. - 9 - 3/72

Əlavə 6-cı sual. Tələbələr arasında oxu vərdişlərini artırmaq üçün hansı ölçüdən istifadə etmək olar?

Tələbələrdə oxu vərdişlərini artırmaq üçün müvafiq ölçülərdən və meyarlardan istifadə etmək məqsədəuyğundur. Bunun üçün 5 parametr üzrə 28 universitet professorunun və 22 tələbənin rəyi soruşulmuşdur və onlar oxu vərdişlərinin artırılmasına dair öz fikirlərini bildirmişlər. Həmin fikirlər 9-cu cədvəldə öz əksini tapmışdır.

Cədvəl 9. Tələbələrdə oxu vərdişlərinin formalaşması planı.

Məsələlər	Rütbə		Ölçü dərəcələri	
	Müəllimlərin fikrincə	Tələblərin fikrincə	Müəllimlərin fikrincə	Tələblərin fikrincə
Kitab oxunuşuna təsir edə biləcək hədd	1	3	5/96	4/12
Yaş dövrünə uyğun olaraq gənclərin və uşaqların oxu vərdişlərinə dair müvafiq təsirlər.	2	2	4/78	4/13
Kitab oxunuşu və mütaliə qabiliyyətinin artırılmasına dair mütəxəssis məsləhətlərindən istifadə.	-	1	-	4/22

9-ci cədvəldən də göründüyü kimi, oxu vərdişlərinin artırılmasına dair universitet professorlarından və tələbə kontingentindən ibarət adamlar cavablar vermişlər və onların cavablarını aşağıdakı kimi şərh etmək olar: "Kitab oxunuşuna təsir edə biləcək hədd", "Yaş dövrünə uyğun olaraq gənclərin və uşaqların oxu vərdişlərinə dair müvafiq təsirlər", "Kitab oxunuşu və mütaliə qabiliyyətinin artırılmasına dair mütəxəssis məsləhətlərindən istifadə".

Əlavə sual 7. Tələbələrdə oxu vərdişlərinin artırılmasına dair rəhbərliyin və məsul şəxslərin edə biləcəkləri nəşən ibarət ola bilər?

Cədvəl 10. Oxu vərdişlərinin artırılmasında məsul şəxslərin və rəhbər işçilərinin rolu.

Məsələlər	Rütbə		Ölçü dərəcələri	
	Müəllimlərin fikrincə	Tələblərin fikrincə	Müəllimlərin fikrincə	Tələblərin fikrincə
Tələbələr arasında oxu vərdişləri üçün dövlətin alış, yayım, yerləşdirmə işlərində yardımı.	1	1	4/53	4/5
Kitabxana mədəniyyəti və oxu vərdişlərinin artırılmasına dair mütəxəssis təcrübələrindən istifadə və analizlər.	2	5	4/35	4/09
Kitabxanaçılıq genişləndirilməsi və mütaliə üçün müvafiq fənn dərslərinin müəllifləri ilə tanışlıq.	3	2	4/32	4/45
Kitabxana mədəniyyəti və mütaliə səviyyəsinin artırılmasına dair təhsil nazirliyinin təsirli tədbirləri.	4	4	4/32	4/22
Kitabxanaçılığın genişləndirilməsi və mütaliə işində valideynlərin övladlarına kömək etməsi.	5	3	4/21	4/27
Mütəxəssislərlə görüşlər keçirmək və onlardan oxuya və kitabxana işinə dair lazımı məsləhətlərin alınması.	6	7	4/03	3/68
Maraqları olan təqaüdcü müəllimlərin işə cəlb edilməsi ilə yerli kitabxanaların təşkili və mənzillərdə yaradılacaq kitabxanalar və-	7	6	3/78	3/68

sitəsilə tələbələrin və tədqiqatçıların iki saatlıq kitab gözləmə halını aradan qaldırmaq.

10-cu cədvəldən də göründüyü kimi, oxu vərdişlərinin artırılmasına dair 28 nəfər universitet professorlarından və tələbə kontingentindən ibarət adamlar cavablar vermişlər və onların cavablarını aşağıdakı kimi şərh etmək olar: "Tələbələr arasında oxu vərdişləri üçün dövlətin alış, yayım, yerləşdirmə işlərində yardımı", "Kitabxana mədəniyyəti və oxu vərdişlərinin artırılmasına dair mütəxəssis təcrübələrindən istifadə və analizlər", "Kitabxanaçılıq genişləndirilməsi və mütaliə üçün müvafiq fənn dərsləklərinin müəllifləri ilə tanışlıq", "Kitabxana mədəniyyəti və mütaliə səviyyəsinin artırılmasına dair təhsil nazirliyinin təsirli tədbirləri", "Kitabxanaçılığın genişləndirilməsi və mütaliə işində valideynlərin övladlarına kömək etməsi", "Mütəxəssislərlə görüşlər keçirmək və onlardan oxuya və kitabxana işinə dair lazımi məsləhətlərin alınması", "Maraqları olan təqaüddü müəllimlərin işə cəlb edilməsi ilə yerli kitabxanaların təşkili və mənzillərdə yaradılacaq kitabxanalar vasitəsilə tələbələrin və tədqiqatçıların iki saatlıq kitab gözləmə halını aradan qaldırmaq".

Statistika baxımından aparılan təhlillər aşağıdakıları deməyə imkan verir: "Tələbələr arasında oxu vərdişləri üçün dövlətin alış, yayım, yerləşdirmə işlərində yardımı lazımdır", "Kitabxana mədəniyyəti və oxu vərdişlərinin artırılmasına dair mütəxəssis təcrübələrindən istifadə lazımdır", "Kitabxanaçılıq genişləndirilməsi və mütaliə üçün müvafiq fənn dərsləklərinin müəllifləri ilə tanışlıq", "Kitabxana mədəniyyəti və mütaliə səviyyəsinin artırılmasına dair təhsil nazirliyinin təsirli tədbirləri", "Kitabxanaçılığın genişləndirilməsi və mütaliə işində valideynlərin övladlarına kömək etməsi lazımdır", "Mütəxəssislərlə görüşlər keçirmək və onlardan oxuya və kitabxana işinə dair lazımi məsləhətlərin alınması", "Maraqları olan təqaüddü müəllimlərin işə cəlb edilməsi ilə yerli kitabxanaların təşkili və mənzillərdə yaradılacaq kitabxanalar vasitəsilə tələbələrin və tədqiqatçıların iki saatlıq kitab gözləmə halını aradan qaldırmaq lazımdır".

Nəticə

İnsan yaranıbsa daim hərəkət etməməlidir və o heç vaxt sükunətdə olmamalıdır. Bu fəallığın özü də müvafiq problemləri aradan qaldırmaqdır. Ona görə də, insan şəxsi həyatında perspektivli olub nəyəsə nail olmaq üçün çalışmalıdır. Bu da insandan kamillik tələb edir və bu yolla insan cəmiyyətdə özünə mövqe tuta bilər.

Kitab oxunuşu ilk növbədə inkişaf deməkdir və insanın inkişafı din, mədəniyyət, əxlaq, ictimai sahədə olur. İnsanı formalaşdıran kitabdır və onunla davranır. Eləcə də kitab oxunuşu insanı elmin müxtəlif sərhədlərinə aparıb çıxarır, yüksəkliklərə aparır. Oxu vərdişləri insanların özünün və onların ölkələrinin inkişafına səbəb olur.

Bu elmi tədqiqat xarakterli məqalədən aydın oldu ki, səkkiz metod üzrə müşahidə aparıldı, Tədqiqat metodu və onların mövzusu, universitet professorları, və tələbələr təsdiq edir ki, təklif edilən metodların hamısı münasib metoddur. Onlar əsas üstünlüyü buna verirlər ki, müvafiq dövlət orqanları, direktorlar, təhsil nazirliyi oxu vərdişlərinin artırılmasına xüsusi əhəmiyyət verməlidir.

ƏDƏBİYYAT

1. Azrəng. Əbdülhüseyn. 1370. İnformasiya və əlaqələr. Tehran, İran İslam İrşad Nazirliyi.
2. Ağayari Xosrov, 1375. Tədris kitabları ilə tanışlıq. 3-cü çap, Tehran, Məhiya nəşriyyatı.
3. İrani Nəsir, 1365. Üçüncü dünya ölkələrində kitab nəşri. Tehran, Bilik nəşriyyatı. 6-cı say.
4. Pəstomin Sadıq Nil, 1378. Texnologiya, (mədəniyyətin texnologiya təhvil verilməsi). tərc. Sadıq Təbatbאי Tehran, İnformasiya nəşriyyatı.
5. Şəarənejad Əli Əkbər, Uşaq ədəbiyyatı, 4-cü çap. Tehran, İnformasiya nəşriyyatı.

Tarix və onun problemləri, №2 2010

- 6.Səba İrəc. 1371. Kitabxanalardan və mənbələrdən istifadə üsulu. Tehran, Pəyam Universiteti.
- 7.Çap sənayesi – problemlərin həlli mərhələsi. Tehran, 1373. (konfrans materialları)
- 8.Məqimi Səid Məhəmməd, 1350. Asiya qitəsində kitab çapı sənayesinin inkişafında olan maneələr. Tehran, Terme nəşriyyatı.
- 9.Mek Məkini Robert, 1350. Asiya qitəsində kitab çapı sənayesinin inkişafında olan maneələr. tərc. Əhməd Mirəli, Tehran.
- 10.Nəsərəddin Sahib Əlzəman. Məhəmməd Hüseyn, 1347. Kitab xəstəliyinin iqtisadiyyatı. Theran, Ətai.

İngilis dilində mənbə.

- 11.Laster, James D. (1995). Vriting Reseach Papers: A Complete guide. 17 td. Ed. Nev-York. H. ARPER Cillins Colleqe pub.

**доктор ГУСЕЙН ХАНИФАР
ФАРХАД ШУРЕКЕНДИ
ФАТИМЕ ТАХЕРИ**

РАССЛЕДОВАНИЕ МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЕ ШКОЛЬНИКОВ В ИРАНЕ

Развитие каждой общины связано с развитием общественных институтов. Так как, именно они дают толчок к развитию общества. Необходимо вести периодические реформы, перестройки в области общественных организации. В данной статьи рассматривается вопрос об обучении школьников и студентов. Методы обучения школьников и студентов имеет огромное значение в деле воспитания молодежи. Автор статьи всесторонне рассматривает этот вопрос и делает необходимые научные выводы.

**Doctor HÜSEYN XƏNİFƏR
FƏRHAD ŞURAKƏNDİ
FATİMƏ TAHƏRİ**

READING USE THE IRAN PUPILS FROM THE LIBRARY INVESTIGATING OF THE METHODS OF TO INCREASE ABILITIES

Development in the each society of the basis and superstructure, he is the work of the so the same social systems improve of all subjects and cultural organizations connected with his. For this purpose is clear problem that developing of the cultural organizations, carrying out of the corresponding reforms is univocal. It is/are increasing knowledge with/by use from libraries of the pupils having a bright future. It is increasing knowledge by use from libraries of the pupils having a bright future.

Object of our this investigation heads of the centres of specialists, journalists, information, little bibliophile mostly and they are juveniles. We took for a model the representative group with/by purpose of to define the volume in all society and we reasoned in the their person. Investigations carried out with taking into account in the country inside before we carried out consultations by specialists, we defined the investigation method and arrived at this/these conclusion that are expedient to use from eight methods connecting 60 arms in structure for increasing the reading ability in pupils with use from the library. We formed 8 the same ways and 60 questions with analysing the got results. We think so that he is the most optimum variant for increasing the reading ability pupils use from this library. The same ways by basic, fulfilment, offer, from offer of the big organizations, main work methods of the social and cultural organizations, program offers, the purpose of to increase reading ability of the pupils from offers, he are consists of for increasing reading abilities from daily new offers being. Role can play of work of broadening reading simply and is/are commented.

Rəyçilər: t.e.d.İ.X.Zeynalov, t.e.d.Q.Ə.Əliyev.